

Jurij Vodovnik, slovenski trubadur.

(Spisal *A. Kramaršič.*)

Ako potuješ po južnem, zelenem Pohorju, opazuješ šege in navade tamošnjega milega nam slovenskega naroda, zdelo se ti bo, da si doma. Stara, obče znana slovanska gostoljubnost in prijaznost je tu v vsaki hiši. Komaj prisopihaš iz globoke grabe do male ravnice in se hočeš odpočiti, ti že naproti prikramlja kak ljubeznjivi Pohorec in te uljudno povprašuje, kam in odkodi? Zameril bi ti, da mu nisi gost. Pri njem imaš dobro postrežbo, dasi tu in tam zelo domačo. Govoriti moraš iz srca, ker naivno ljudstvo te kmalu spozna in te čisla po ljubkosti. Tudi petje je pohorskemu Slovencu zelo milo. On poje od jutra do večera, bilo na polju, bilo v šumi ali doma ter prepeva najrajši domače pesmice. Teh ima Pohorec obilo.

Ob nedeljah popoldne se zbere mladina pod kako visoko košato drevo, sosebnost na kaki ravnici na hribčku ter prepeva mile pesmice, da odmeva daleč po temnozelenem lesovju. Nadzoruje jih navadno kak sivolas starček in jih podučuje v lepem vedenju. Večkrat jim pripoveduje vesele ali žalostne zgodovinske črtice iz domačega življenja. Vse ga mirno poslušajo. Včasih jim pa zapoje kako šaljivo pesem in jih tako kratkočasi v veseli družbi. Takih družb se je zelo rad

„Dom in svet“ 1900, št. 18.

udeleževal Jurij Vodovnik. Ni čuda, da je ta mož znal, kakor se govori, na stotine pesmic. Bil je pa tudi sam vrl pesnik. Zlagal je pesmice sproti, kadar je hotel poslušavce bolj opozoriti na predmet, o katerem jim je pravil. Njegovih pesmic je mnogo med Pohorci, ki jih prepevajo pri mrličih, na gostijah, na kolinah in ob drugih prilikah.

Jurij Vodovnik je bil rojen na Skomrah dne 22. malega travna l. 1791. v leseni hiši Tomažičevi, kakor sam pravi v tej-le pesmici:

Jaz sim Vodovnik Jurij,	Ki leto b'lo je šteto
per Skomri sem doma,	en tavžent sedem sto
v razstrgani kočuri,	in endevedeseto,
štir okne gor ima.	je moje rojstvo b'lo.

Oče njegov je bil pobožen, priden mož. Ni bilo nedelje, da ni veren mož prvi bil v cerkvi in molil rožni venec na glas do službe božje. Spoštovalo je tega moža vse, kar ga je poznalo. Bil je vzoren mož v pobožnosti in delu. Umel je posebno tesarstvo in po zimi je delal vozove in cokle pohorskim kmetom. O njem poje naš Jurij tako-le:

Moj rajni ljubi oče
so bili vbogi cimerman,
so stav'li hiše, kočje
skomarskim farmanam;

tesali so za stavbe les,
popravljali so mline vmes.
So bili pintar in kolar,
'no skomarski coklar.

So kratke hlače 'meli,
kmetiški lodnast jopič dolg;
ponižno so živeli
od svojih mladih nog.
Osemdeset in sedem let
so dopolnili na tem svet';
potem so v dolgo večnost šli,
kak bomo enkrat vsi.

S težkim delom si je Jurijev oče komaj toliko prislužil, da je preživil svojo dobro ženo in pridne otroke. V toliki bedi je bil vendar vedno vesel in zadovoljen. Svojega sinčka Jurija je zelo ljubil, ker mu je bil ubogljiv. Pa tudi mati je skrbela za dobro vzgojo svojega sina; zato ji je bil sin hvaležen in je zložil pesmico njej na čast, ki se glasi:

Helena cesarica
so moja mama b'li,
pa božja je pravica . . .
so v dolgo večnost šli.
Jokal sem za mojo mamo,
ko pustili so ta svet,
srotle sem ostalo samo;
taj so bili stari štirideset let,
andaht lepo so me včili
zvesto služili Bogu,
pri zibki so za me molili
'no zročili me varhu angeljčku.

V mladosti je bil Jurij Vodovnik zelo živahen deček. Na paši, kjer so se igrali pohorski pastirji, je bil on vedno prvi in najbolj číslan.

Šolal ga je sam oče. Ko je znal brati in pisati, se je učil sam tako dobro, da je prekašal svoje sovrstnike, ki so obiskavali šolo. Na paši so ga izvolili pastirji za svojega učitelja in jih je podučeval. Bil jim je strog, učil jih je peti in včasih jim je pripovedoval dovtipne pripovedke. Spoštovali so ga domači pastirji in so ga radi imeli. Izmisлил jim je večkrat kako zabavno igro.

Ko je nekoliko odrastel, vzel ga je župnik sv. Lampreta¹ za mežnarja. V tej službi je bil vesten in pobožen. Bil je v lep vzgled

¹ Sv. Lampert je farni patron na Skomrah.

vsem župljanom. V devetnajstem letu se je pa šel učiti tkavstva, kakor sam pravi:

Per svetem Lampretu
sem potler mežnar bil,
v devetnajstem letu
sem se pa antverha učil,
sem platno ino sukno tkal,
zaslužen d'nar pa včas za vince dal.

Delavec je bil dober in priden. V mladosti si je prihranil marsikak novčič, ki mu je v starosti prišel prav. Mesto da bi pohajkoval s tovariši po gostilnah, je sedel doma med sosedi in jim pripovedoval pridige, katere je čul. Spomina je bil bistrega, kar nam sam pravi: „Veste, možje, je ni pridige, da bi si je ne zapomnil.“ Po njem ima skomerska farna kronika tudi odlomek pridige Janeza Kerša, župnika od sv. Kunigunde, in je velike zgodovinske vrednosti za skomersko cerkev. Glasi se: „Vi Skomerjani, vi še ne veste, kako stara je vaša cerkev. Jaz vam hočem“, je rekel, „pripoved od vaše cerkve povedati, kakor sim njo v nekih starih bukvah bral. Dobro poslušajte!

V letu 1157. sta šla dva miniha iz samostana sv. Lampreta na gornjim Štajerskem od svojega opata Otona izposlana, eden proti sedanjemu romarskemu kraju Marija Celj s podoboj Matere Božje, drugi pa s podoboj sv. Lampreta, škofa mučenika. Perpotval je v vaše planine, razkropljene ovčice vučil ino kruh večnega življenja delil. Postavil je ta prvi del sedanje cerkve z lesenim stolpom al turnam. U altar je postavil lipovo podobo sv. Lampreta, katera še zdaj nad cerkvenim obokom vsa červiva leži. Tako so imeli za silo vaši očetje jage dni cerkvico na Skomrah.“

Zapomnil si je doslovno vsak govor. Poznal je dobro tudi zgodovino, zlasti prigodke iz turških časov ter jih je pripovedoval ljudem pri mrličih in drugih prilikah. Poslušali so ga zelo radi, ker je znal izborno pripovedovati. Priljubljen je bil povsod, kamor je prišel.

Bavil se je tudi z naravoslovjem in domačim zdravilstvom. Poznal je neki vse rože pohorskih planin in iz njih napravljaval domača zdravila. Pohorci so ga cenili tudi kot

izkušenega živinozdravnika. V tej stroki je bil zelo vešč. Poklicali so ga k vsaki nesreči in zato je bil znan starim in mladim ljudem. Ni mu bilo torej težko izbrati dobre in zveste družice. Pa morda mu je bila nemila, kakor razvidimo iz sledečih verzov:

Devet ino trideset let
sim biv že potler star,
sim mogu pa udovo vzet,
jo pelat' pred oltar.
Močivnik so poročali,
meni pa tak' naročali:
„To staro ženo prav ljubit',
nikol ne smem je zapustit'.“

Zadovoljen in vesel je bil v zakonu. Z zakonskim življenjem je pa pesniška struna le nekaj pretrpela. Nekoliko let je obmolnila. Tem bolje je pa jela peti proti starosti. Dasi je bolehal, je vendar zlagal pesmice, ki so njegove najboljše v tej dobi. Rajni škof, slavni Slomšek, jih je mnogo popravil iz te dobe njegovega britkega življenja in jih izdal. Sam omenja, da je v tej starosti zlagal pesmi. Pripoveduje se, da jih je napravil jeden koš, pa mu jih je po nesreči s košem vred vrgel nek znanec v ogenj na Krstni večer. Mnogo se jih je pa ohranilo.

Obiskaval je na stare dni prijatelje in znance po bližnjih farah. Ob veselih prilikah je zlagal pesmi v čast svojim sodrugom. Trdi se, da je včasih pri prijateljih zapel novo pesem in jo sproti zlagal. O tem največ vedó povedati v Novi cerkvi, Frankolovem, Špitaliču in Črešnjicah. Nek star možek, cerkveni ključar od sv. Vida na Pohorju, mi je pravil, da je Jurij Vodovnik prenočeval pri njem na Govčohovi žagi in je zložil veliko pesem. Pisal mu jo je na deske in ta mu je svetil s trskami. Tedaj je bil že prileten in je solzeč se obtoževal žalostno življenje. Starost ga je silila že k beraški palici in je živel od miloščine svojih prijateljev.

Večkrat je zdihoval zaradi siromaštva in ob smrti svoje zveste žene je rekel nekemu prijatelju:

Uboga Mica, res je žena b'la,
žena berača Vodovnika,
na svetu beraško je živela,
še skorice včasih ni imela,
zvesto služila si možu,
zadosti revščine je b'lo Bogu;
zato po smrti boš bogata,
ker si imela Jezusa za brata.

Kmalu po smrti svoje žene je tudi on obolel. Zaradi hude pljučnice je moral v postelj ter je ni zapustil več. Lotila se ga je tudi naduha in po dolgi mučni bolezni je zaprl oči 17. grudna l. 1858. Pokopan je na Skomrah. Domačini so mu postavili spominsko ploščo iz domačega pohorskega marmorja z napisom:

Juri Vodovnik
umrl 1858.

Sedanji vč. g. župnik I. Toman nabira darove za grobni spominek ter ga hoče postaviti v lepi obliki Vodovniku na čast in diko, pokazajoč, da se ne sme pustiti tako plodoviti narodni pesnik iz spomina. Prosijo se zlasti pohorski rojaki, da pripomorejo gospodu župniku, kolikor je mogoče. Pohorje pa naj je ponosno na svojega pokojnega narodnega pesnika in naj proslavlja svoje sinove.

Jurij Vodovnik je bil rojen pesnik. Le škoda, da ni hodil v šolo. Učil ga je, kadar je prišel v Maribor, rajni škof Slomšek ter ga silil v šolo. Pa Juriju se je dopadalo življenje na domu in tudi ni smel z doma, ker je moral pomagati očetu. Vendar je ubogal in poslušal Slomška in zlagal pesmice ter jih pošiljal škofu, kakor pravi sam:

Veliko časti vredni
Slomšek gospod Anton
so tudi tako rekli:
če jih še delal bom,
de moram jih jim gor poslat,
de hočejo jih drukat dat,
de bodo brali jih povsod,
vsak kmetič 'no Gospod.